

G. DE BOE

De opgravingscampagne 1985 te Neerharen-Rekem (gem. Lanaken)

Van 1 juli tot begin november werd het systematisch onderzoek van de complexe vindplaats Neerharen-Rekem voortgezet¹. Opnieuw werd de dagelijkse leiding grotendeels door hoofdtechnicus W. Thyssen en lic. A. Vanderhoeven waargenomen, met medewerking van technicus-tekenaar R. Vanschoubroek. De werken werden uitgevoerd in drie verschillende sectoren, samen ca. 8.000 m² groot. Dit brengt het opgegraven areaal op ca. 4 ha., wat nog niet eens de helft van het site vertegenwoordigt. De totale opper-

¹ Opgraving uitgevoerd dank zij de medewerking van de Ministeries van Tewerkstelling en Arbeid en van Begroting, en van de Geschiedkundige Kring van Rekem (B.T.K.), en met de gewaardeerde hulp van de Werkgroep Archeologie van de «Philips van Horne»-Scholengemeenschap te Weert (NL) en van meerdere studenten.

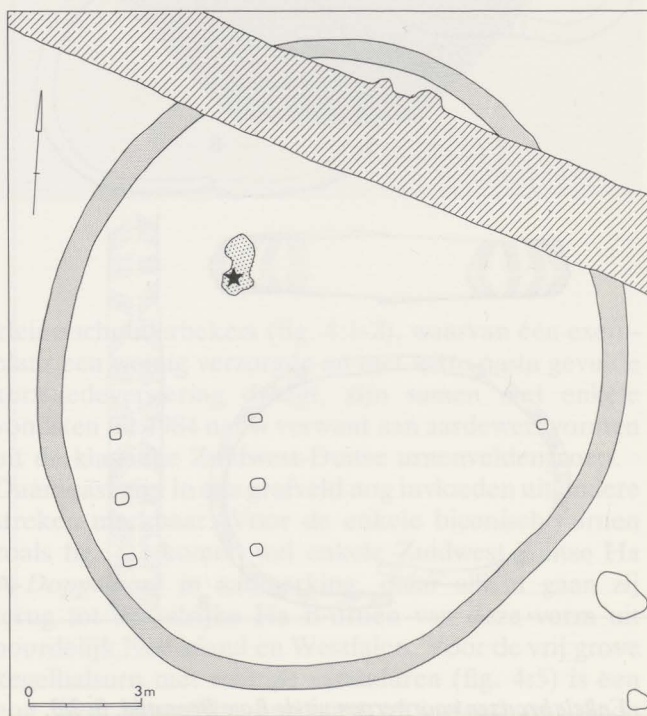
vlakte mag volgens de jongste gegevens op 8 tot 10 ha. geschat worden.

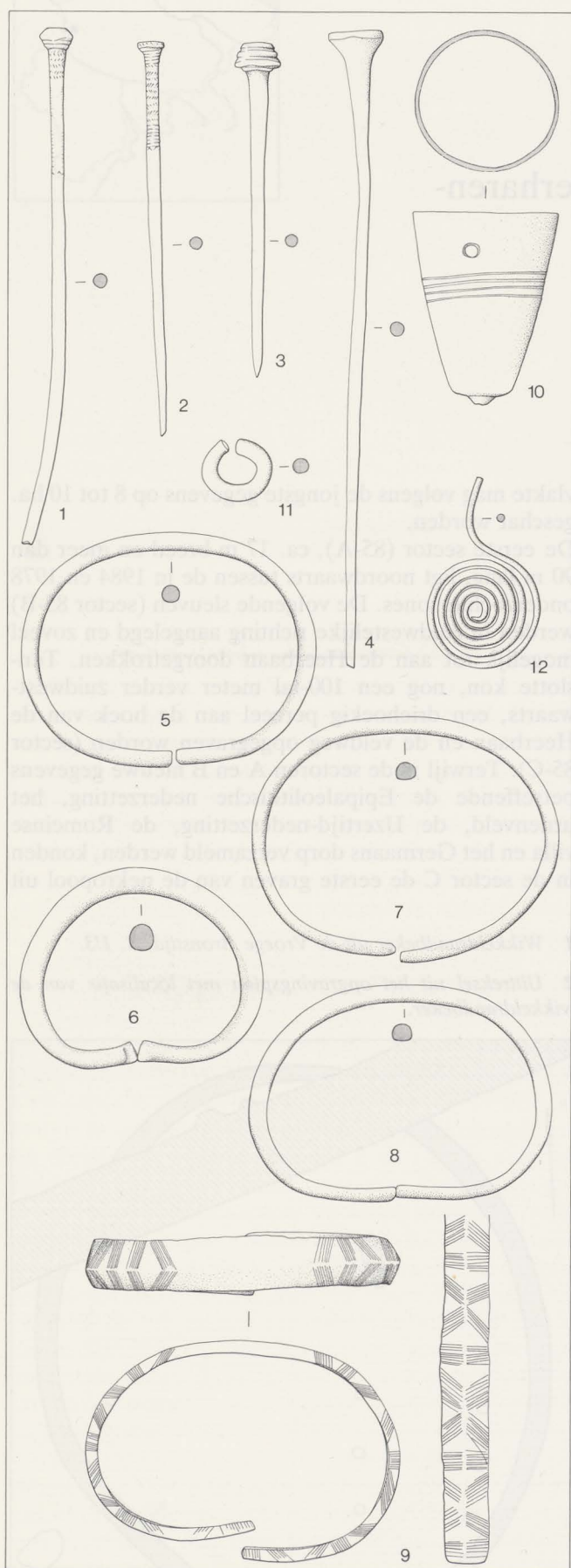
De eerste sector (85-A), ca. 17 m breed en meer dan 90 m lang, ligt noordwaarts tussen de in 1984 en 1978 onderzochte zones. De volgende sleuven (sector 85-B) werden in zuidwestelijke richting aangelegd en zoveel mogelijk tot aan de Heerbaan doorgetrokken. Tenslotte kon, nog een 100-tal meter verder zuidwestwaarts, een driehoekig perceel aan de hoek van de Heerbaan en de veldweg opgegraven worden (sector 85-C). Terwijl in de sectoren A en B nieuwe gegevens betreffende de Epipaleolithische nederzetting, het urnenveld, de IJzertijd-nederzetting, de Romeinse villa en het Germaans dorp verzameld werden, konden in de sector C de eerste graven van de nekropool uit

1 *Wikkeldraadbeker uit de Vroege Bronstijd. S. 1/3.*

2 *Uittreksel uit het opgravingsplan met localisatie van de wikkeldraadbeker.*

3 Enkele bronzen voorwerpen uit de Late Bronstijd. S. 2/3.

de IJzertijd en de vroeg-Romeinse periode gelocaliseerd worden.

In sector B kwam een nagenoeg volledige wikkeldraad-beker aan het licht, die in het begin van de Bronstijd mag gedateerd worden (ca. 17de-16de eeuw v. C.). Het exemplaar is vrij groot (h.: 27 cm, diam. rand: 15,8 cm) en in horizontale banden met een zgn. wikkeldraadstempeltje versierd (fig. 1). Dit plaatst de beker vroeg in de WKD-groep, dicht bij de «epi-maritieme» klokbekers². Hij werd in een zeer vaag afgelijnde kuil aangetroffen, die excentrisch binnen een kringgreppel van 16-17 m doormeter lag (fig. 2). Alhoewel tussen beide geen zekere relatie bestaat, is het niet uitgesloten dat het hier een grafvondst betreft. Vermelden wij in dit verband dat in 1984 reeds een door een bijgebouw van de Romeinse villa gestoord inhumatiegraf werd gevonden, dat mogelijk uit dezelfde tijd stamt.

Tijdens deze campagne werden opnieuw 89 brandgraven ontdekt, exclusief 7 twijfelgevallen (scherven of urnbodems zonder crematie, mogelijk gestoorde graven). Daarvan behoren er 76 tot het urnenveld van de Late Bronstijd-Vroege IJzertijd, wat het totale aantal op ca. 250 brengt. In Oost-West-richting strekt dit grafveld zich uit over een afstand van ca. 240 m; de westelijke begrenzing werd op ongeveer 140 m van de Heerbaan bereikt.

In vergelijking met de omliggende zones is de armoede aan bijgaven in de 12 graven van sector 85-A opvallend. Hier werd slechts een urn en een klein geoord napje aangetroffen. De 10 overige kuilen bevatten bijzonder weinig crematieresten.

De overgrote meerderheid van de 64 graven en 7 twijfelgevallen in de sector 85-B sluiten aan bij de reeds in 1982 en 1984 aangesneden, samenhangende groep crematies uit de Late Bronstijd. Naast 9 urngraven en 7 beenderresten zijn het brandrestengraven waarin wij een aantal varianten kunnen onderscheiden: slechts 10 onder hen bevatten een urn, soms met een bijpotje en omringd door brandresten; in 13 kuilen waren een of twee stuks klein vaatwerk, soms slechts één of enkele scherven, op of tussen de crematieresten neergelegd; tenslotte bevatten 8 brandrestengraven uitsluitend één of meer bronzen voorwerpen en 17 waren bijgavenloos.

Dat 16 graven op de 64 in deze sector een of meerdere bronzen voorwerpen bevatten, soms fragmentair, soms volledig, steekt schril af tegen de armoede aan metaalvondsten in de noordwestelijke randgroepen van de Urnenveldenkultuur. Het talrijkste zijn de spelden en armbanden. Bij de eerste reeks vermelden wij drie exemplaren met horizontaal geribde, biconische of konische kop, waarvan twee met een zeer fijne ingekerfde versiering (fig. 3:1-3), en een bijna 15 cm lange speld met platte, iets uitgediepte kop (fig. 3:4). De meeste armbanden zijn van een eenvoudig, onversierd

2 Zoals de beker van Lanaken (Bessemberg): De Laet 1974, 267, fig. 126.

4 Een keuze van vaatwerk uit de Late Bronstijd. S. 113.

type (fig. 3:5-8), behalve een exemplaar met een brede, in doorsnede driehoekige band en fijne ingegrifte versiering (fig. 3:9). Verder zijn nog bijzonder te vermelden: een konische lansschoen (fig. 3:10), drie vergulde oorringen (fig. 3:11) en een spiraal (fig. 3:12). Deze bronzen geven interessante aanknopingspunten voor de vroege datering van deze zone van het urnenveld in de Late Bronstijd. Daarvoor komen eveneens enkele aardewerkvormen in aanmerking. Zo was de bronzen spiraal vergezeld van een biconische cylinderhalsurn met schuin uitstaande lip, een vorm die kenmerkend is voor de Hallstatt A — (eventueel A2) — periode of daarvan is afgeleid. Deze urn en enkele

kleine schouderbekers (fig. 4:1-2), waarvan één exemplaar een weinig verzorgde en met witte pasta gevulde kerfsnedeversiering draagt, zijn samen met enkele vondsten uit 1984 nauw verwant aan aardewerkvormen uit de klassieke Zuidwest-Duitse urnenveldengroep. Daarnaast zijn in ons grafveld nog invloeden uit andere streken merkbaar. Voor de enkele biconische urnen zoals fig. 4:3 komen wel enkele Zuidwest-Duitse Ha A-*Doppelkoni* in aanmerking, maar allicht gaan zij terug tot de talrijke Ha B-urnen van deze vorm uit noordelijk Nederland en Westfalen. Voor de vrij grove kegelhalsurn met schuine canneluren (fig. 4:5) is een nog meer oostelijke herkomst of invloed van de in

5 Situla-vormige urn uit de Midden IJzertijd. S. 1/3.

Midden-Duitsland en Polen verspreide Lausitzerkultuur mogelijk. Enkele scherven van een schaal met gegraveerde binnenversiering zijn daarentegen verwant met aardewerk uit West-Zwitserse nederzettingen. Vermelden wij tenslotte nog drie liploze cylinderhalsurnen, een klein exemplaar met een fijne ingekerfde versiering, gevuld met witte pasta (fig. 4:3), en twee grotere van meer afgeronde vorm, de eerste met twee bandvormige oren aan de hals (fig. 4:6), de tweede met twee kleine oortjes onderaan de buik.

Of de laatste 13 graven in de sector 85-C nog tot hetzelfde urnenveld behoren blijft nog twijfelachtig. Zij liggen langs de Heerbaan, nog ca. 100 m verder dan de uiterste, thans bereikte zuidwestrand van het urnenveld. Wij staan hier eerder voor een tweede grafveld, dat van de IJzertijd nederzetting. Zoals in de bewoningszone stellen wij ook hier vast dat twee perioden vertegenwoordigd zijn.

Een eerste groep van een vijftal graven kan aan de overgang van de Vroege tot de Midden-IJzertijd geplaatst worden. Tot de Late Hallstattperiode behoren nog een *Schrägrandurne* en de daarbij als deksel gebruikte schaal die op een bijzondere wijze is versierd: met een klein stokje werden van onderen gaatjes ingedrukt, die bovenaan kleine bultjes vormen; dubbele rijen gaatjes aan de rand en de bodem zijn door vijf paar radiaal geplaatste rijen verbonden. Een *situla*-vormige urn met kamversiering (fig. 5) en een gecareneerde urn en kommen horen eerder in de Vroeg-La Tène-periode thuis. Dit materiaal past goed bij dat van de eerste fase in de bewoning, die *grosso modo* in de 5de eeuw v.C. mag gesitueerd worden.

De overige graven zijn in de Late IJzertijd te plaatsen en zijn over het algemeen arm. Zij bevatten slechts enkele, nauwelijks te dateren wandscherven. Een enkel graf vormt hierop een uitzondering; het bevatte een groot komfragment met afgeronde knik, fragmenten van een bronzen speld en *fibula* en een half gesmolten stukje van een paarsblauwe armband, die in de periode La Tène D mag geplaatst worden. Deze zeer late datering bevestigt ons steeds sterker wordend vermoeden dat de meeste gebouwen van de tweede fase van de nederzetting in de zeer Late IJzertijd, zoniet in de Vroeg-Romeinse periode te plaatsen zijn. Deze bevinding maakt een continuïteit in de bewoning van deze nederzetting naar de Romeinse villa zeer waarschijnlijk. De hier vastgestelde evolutie van gegroepeerde naar geïsoleerde bewoning (*villa*) geeft ons zeer interessante informatie over de ontwikkeling van de landelijke bewoning in de vroeg-Romeinse tijd.

In de zuidwestelijke hoek van deze nederzetting uit de Late IJzertijd konden nog een tweetal huisplattegronden min of meer vervolledigd worden. Daarnaast werd vastgesteld dat de zuidelijke omheining greppel over een 200-tal meter in westelijke richting doorliep, tot op korte afstand van de Heerbaan waar hij bij andere sloten aansluit. Het chronologisch verband met deze laatste is echter nog niet duidelijk.

Het plan van de Romeinse villa kon op enkele punten aangevuld worden. Zo bleek de rij gemetste pijlers van het bijgebouw G niet tot een gevelgalerij te behoren maar tot een mogelijk driebeukige binnenindeling. Aan de westzijde van het erf, tegenover het hoofdgebouw en ongeveer halweg tussen de schuur C en het secundaire woonhuis D werd een zesde annex gelokaliseerd. Deze was gedeeltelijk door latere verstoringen vernield. De oorspronkelijk houten constructie met allicht twee bouwfases werd later door een zware pijlerbouw vervangen, evenwel van kleinere omvang dan de schuur. De aanwezigheid van ijzerlakken laat vermoeden dat hier de smidse gestaan heeft.

Het aantal *Grubenhäuser* of kleine zespostenhutten van de Germaanse nederzetting uit de tweede helft van de 4de en de eerste helft van de 5de eeuw is met 5 eenheden aangegroeid tot 30. Een eerste lag in de noordelijke sector (85-A), de vier overige in zuidwestelijke richting. Enkele gegroepeerde palen behoren mogelijk tot een derde groot woonhuis waarvan de plattegrond echter onvolledig bleef.

BIBLIOGRAFIE

DE BOE G. 1985: De opgravingscampagne 1984 te Neerharen-Rekem, *Archaeologia Belgica*, n.r. 1-2, Brussel, 53-62.

DE LAET S.J. 1984: *Prehistorische kulturen in het Zuiden der Lage Landen*, Wetteren.